

Om själens plats, utbrändhet och vårt förakt för svaghet

När sjuksköterskan G pensionerar sig och flyttar till Stockholm bjuds vi i vänkretsen in att ta för oss av böcker och annat som inte får plats i nya lägenheten. Jag står bland flyttkartongerna och plockar med travarna av böcker. Plötsligt får jag en stor platt bok i handen och far rätt ner i ett barndomsminne.

Det jag hittat är en åldrig anatomisk atlas, tryckt 1901. Den ser likadan ut som den jag i hemlighet – trots uttalat förbud – letade rätt på i mormors skåp när jag var 5 år gammal. Den gången slog jag ivrigt upp pärmen, tittade med skräckblandad förtjusning på mannen som hade huden, musklerna och inälvorna i ett lösbladssystem som kunde blåddras upp. Jag hade sett atlasen på avstånd tidigare och visste precis vad jag skulle leta efter. Men stor blev min besvikelse när jag inte hittade det jag sökte. Jag kunde inte hitta själen! Jag hade ju känt att den fanns i magen, och nu ville jag absolut se hur den såg ut.

Idag sitter jag som privatpraktiserande psykiater i Falun, den ort där min mormor utbildade sig till sjuksköterska i början av 1900-talet. Kan det verkligen stämma att hon som elev stod och stādade op-salen efter operationerna med en vattenslang i högsta hugg, väl vetandes att en del läkare smet den förbjudna genvägen genom op-salen på väg till lunch? Hon brukade berätta att syndarna blev lite blöta men inte protesterade särskilt ofta ...

Det känns som om mormors sjukvård bedrevs på en annan planet än dagens när jag lyssnar på utbrända kolleger och sköterskor som beskriver sin arbetssituation. Inte någonstans tycks det längre finnas »tid för eftertänksamhet« på det sätt som Owe Wikström så klokt efterlyser (LT 3/2002, sidorna 144–146).

Ibland har någon av mina patienter mött en doktor som jag känner som en god och kunnig kollega. När jag så hör patienten beskriva ett torftigt och stressat möte förstår jag att sjukvårdsapparaten håller på att mala sönder ännu en av sina medarbetare.

Andra gånger berättar till exempel en doktor på väg tillbaka från sjukskrivningen hur hans kolleger inte med ett ord berör orsaken till att han varit

borta, och hur detta känns både överkligt och skrämmande.

Vad behövs för att själen ska få sin tydliga och rättmätiga plats i människokroppen, inte bara i psykiatrins samtalsrum, hos sjukhusprästen utan också på rondan och i personalrummet? Vad behövs för att vi doktorer ska våga möta/bemöta en kollega som är på väg att svikta, eller som kommer tillbaka från en långtidssjukskrivning?

Jag menar att detta är en av de viktigaste frågor (utöver organisation, löner och liknande) som måste lösas så att inte sjukvården ska gå helt över styr, och det gäller förstås för alla personal-kategorier. Läkarförbundets arbetsgrupp för bättre arbetsmiljö har lagt fram ett ambitiöst program med olika förslag, men där saknar jag helt reflektioner kring den här frågan.

En utsatt doktor behöver få stöd och känna gemenskap med de kolleger som än så länge står på benen, i stället för att bli mött med tystnad. Själv tolkar jag en sådan tystnad som ett tecken på rädsla (det här händer väl inte mig?) – ibland påspädd med ett, troligen omedvetet, förakt för svaghet. Vi doktorer ta-

lar inte mycket om sådant som förakt för svaghet. Kanske beror det på att vi hittills är många som under utbildningen bibringats uppfattningen att vi är särskilda och därmed närmast osårbara. En av de få gånger jag sett begreppet nämnas i Läkartidningen var i intervju med två kvinnliga kolleger som drabbats av MS (LT 32–33/2001, sidorna 3440–3446). »Jag tycker tyvärr att jag mött ett visst förakt för svaghet inom yrkeskåren. Det är hemska ord att säga, men jag tycker att det finns där.«

Jag menar att vi absolut behöver få till en attitydförändring på djupet i den här frågan, annars binder vi ris åt egen rygg. Men det krävs mod hos den som är van att se sig som »stark« att också våga se sin egen och andras sårbarhet. Därför efterlyser jag med största allvar en diskussion i Läkartidningen om hur vi doktorer kan bli bättre på att bemöta våra utbrända eller på annat sätt sårbara kolleger. För nog finns själen i alla specialiteter, även om den inte syns i anatomi-atlasen!

Ingegerd Wahl
psykiater, gestaltterapeut
iwahl@home.se